

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 2.

ZATERDAG 8 JANUARI 1910.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH BIJ VAASSEN. WESTZIJDE.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK	BLZ. 14
VOGELS IN JANUARI, DOOR W.	„ 14
NACHTMERRIE-VERHALEN, DOOR M. VERMEULEN-DUINKER	„ 15
DE CANNENBURCH (VERVOLG), DOOR F. A. HOEFER, GE- ILLUSTREERD	BLZ. 13 EN 16—18
ZILVERVLEK, DOOR W.	BLZ. 18
OVER BOBSLEE-TOEREN TE DAVOS, DOOR TOM SCHIL- PEROORT, GEÏLLUSTREERD	„ 19
UIT VROOLIJKE DAGEN (SLOT), DOOR JOS. M. VAN MENS	„ 21
WONDERE OUDHEDEN (SLOT), DOOR THEO DE VEER, GEÏLL.	„ 22

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

26 DECEMBER. Dood van mr. S. A. Vening Meinesz, oud-burgemeester van Rotterdam en Amsterdam.

Spoorwegongeluk bij Uhersko in Bohemen, waarbij 14 personen gedood en 20 zwaar gewond worden.

27 DECEMBER. Hevige sneeuwstorm in het Oosten der Vereenigde Staten van Amerika, waardoor veel scheepsrampen werden veroorzaakt.

Minister Pichon houdt in de Fransche Kamer een redevoering over de buitenlandsche politiek der regeering, die bijna eenparig wordt goedgekeurd.

Volgens een bericht uit Managua heeft generaal Estrada, hoofd der opstandelingen in Nicaragua, het geheele leger der regeering krijgsgevangenen gemaakt.

28 DECEMBER. H. M. de Koningin keert met prinses Juliana in de residentie terug.

Generaal Woodford, president van het comité der Hudson-Fulton-feesten, biedt H. M. de Koningin de gouden herinneringsmedaille aan.

De *St. Ct.* bevat het Kon. besluit, waarbij aan mr. W. F. van Leeuwen met ingang van 16 Januari op verzoek eervol ontslag wordt verleend als burgemeester van Amsterdam.

Hilmi Pasja, de Turksche grootvizier, neemt zijn ontslag op aandringen van de Jong-Turksche partij.

In Italië wordt de verjaardag van de ramp van Messina op plechtige wijze herdacht.

29 DECEMBER. De Fransche Kamer neemt van het wetsontwerp tot herziening van de invoerrechten de eerste acht artikelen aan, die voornamelijk betreffen de tijdelijke toelatingen en de landen waarvoor uitzonderingsbepalingen gelden.

In Engeland wordt het eeuwfeest van Gladstone's geboorte herdacht.

30 DECEMBER. Tot lid der Tweede Kamer in het district Wijk-bij-Duurstede (vacature—De Ridder) wordt gekozen baron de Wijckersloot de Weerdesteijn, de candidaat der rechtsche partijen.

Hakki Pey, Turksch gezant te Rome en aanhanger der Jong-Turksche partij, neemt in beginsel het grootvizierschap aan.

De gewezen Fransche minister-president Clémenceau treedt uit de radicale partij.

De kabinetsformateur Lukacs en de leider der onafhankelijken Justh, door keizer Franz Joseph in audientie ontvangen, verklaren dat de onderhandelingen tot vorming van een Hongaarsch kabinet tot niets hebben geleid.

31 DECEMBER. Spoorwegongeluk bij Trenton in Missoui, waarbij een aantal passagiers worden gedood of gewond.

Kolonel Konstantinides, lid van het Grieksche Officiërenverbond, wordt door het verbond aangewezen als minister van oorlog en door de regeering als zoodanig benoemd.

1 JANUARI. Vanwege den „Nationalen Democratenbond”

worden in Londen niet minder dan 276 vergaderingen tegen de Peers gehouden.

Groote brand in de tabaksbergplaatsen der douane te Alexandrië, waardoor een schade van f 3.600.000 wordt veroorzaakt.

VOGELS IN JANUARI.

MEET z'n tweeën gingen we d'r nog eens een middag op uit, om te zien, wat er nog aan vogels was in Januari. De meeste menschen denken dat de winter doodsch en treurig is, spreken van lijkwade en andere nare dingen, en meenen dat er geen vermaak in dien tijd te genieten valt dan tooneelvoorstellingen, Nutslezingen, enz. Maar dat is niet waar. Wie oog en oor geopend houdt, vindt in het verstarde winterlandschap altijd nog heel wat van zijn gading. En hiervan overtuigd, wilden wij op dien middag eens trachten, wat vogellevens te zien te krijgen. En het is ons nogal meegevallen ook. Toen wij den straatweg een paar minuten geloopt hadden, stonden wij plotseling stil. Vlakbij was een klein vogeltje van een tak gevlogen, en zat nu tegen een ruwen eikenstam. Bruinachtig met witte vlekjes, en een beetje lichter onderkant, dat konden wij zien. Doch toen wij wat naderbij traden, om het diertje wat duidelijker te zien, draaide het met een vlugge beweging aan den anderen kant van den boom. Wij ook aan dien kant, doch weer was het weg. Een vermakelijk krijgertje spelen. Tot wij ieder een zijde van den boom voor onze rekening namen. Toen werd het het boomkruipertje wat al te benauwd, en met een uitdagenden, langgerekten hoogen fluittoon vloog het vogeltje boven in de takken, waar het ons van zijn veilige zitplaats, met de schitterende kraaloogetjes nieuwsgierig aankeek. Ons verdergaan haalde ons een nijdig zerr zerr van een opgeschrikte koolmees op den hals, die op haar eentje haar lunch aan 't genieten was in de wilgen aan den anderen kant van den weg. Mooi stak de fluweelzwarte borststreep tegen de zwavelgele borst af. Je ziet niet vaak zoo'n koolmees alleen; meestal zijn er soortgenooten in de buurt. Dat bleek ook nu het geval te zijn. In de verte klonk helder meezengetjingel in de ijle winterlucht, en weldra zaten wij midden tusschen een troep van hemelsblauwe pimpeltjes en forsche koolmeezen met brutale wit-zwarte koppen. Wat waren ze bezig! Geen oogenblik is er rust in zoo'n klein veerenballetje. Geen spleetje in de schors waar die oogjes niet kijken, waar dat rudimentaire snaveltje niet wat van zijn gading vindt. En dat bengelt, gymnastiseert, draait, zwaait en turnt zonder ophouden aan de dunste zwieptakjes, dat je zou meenen dat de wetten der zwaartekracht op hen niet van toepassing waren. Vooral de pimpels en staartmeesjes zijn enorm beweeglijk. De andere soorten niet in die mate, maar hunne vitaliteit is toch nog altijd buitengewoon. Een paar zwartkopmeesjes en wat goudhaantjes bevinden zich ook nog bij den troep, die ons al verder en verder achter zich laat. Nog een stuk of wat achterblijvers, en de kleurige bende is voorbij. Wij buigen nu links af, volgen nog een eindje een beukenlaan, en weldra wandelen wij tusschen de dennen. Daar hooren wij op eens krachtige loktonen; boven uit de sparren schijnen ze te komen, en daar krijgen wij de voortbrengers ervan in de gaten. Vreemde, uitheemsche vogels zijn het: kruisbekken. Bij nader toezien ziet ge, hoe goed die naam op hen past. De bovenhelft van den snavel valt over den onderkant heen, soms rechts, soms ook links. Mooie, stevige vogels, zoowat zoo groot als een vink. Er zijn roode en gele onder den troep. De legende verhaalt ervan, hoe zij Christus aan het kruis ter wille waren, door de nagels uit de wonden te trekken. Hoewel deze poging faalde, kregen zij tot aandenken den gekruisten bek, en werden zij met het bloed uit de wonden bespat. Met dien vreemdsoortigen snavel weten zij uitstekend de dennekegels te bewerken. Soms komen de kruisbekken in jaren niet voor, dan weer zie je ze haast den heelen winter, zooals tegenwoordig. Vooral in de duinen zijn ze nu bijzonder talrijk. Dat ligt d'ar aan, dat er in dit jaar zoo buitengewoon veel dennekegels zijn, waarvan ze verbazend veel houden. Bij gebrek aan beter, eten ze echter ook wel zaden en vruchten. Typische dieren, die kruisbekken. Midden in den winter bouwen ze een nest, en dan zit het wijfje te broeden, terwijl alles rondom met een dikke sneeuwlaag bedekt is. Eén keer schijnt er in ons land een gebroed te hebben, en nog wel op het eiland Vlieland, waar juist bijzonder weinig dennen of sparren zijn. Dat was in 1887.

Het zou geen wonder zijn, als er dit jaar nog eens een broedde, ze hebben de sparreappels nog lang niet op. Een mooi ding om dezen winter eens op te letten. — Er komen in Januari nog wel meer vreemde gasten tot ons. Ben je een beetje gelukkig, dan zie je misschien wel een paar witgeklekte, bruine notenkrakers, of anders allicht het kleine gedoe van sijsjes, goudhaantjes of kepen. En aan het strand kom je nog meer zeldzaams tegen, vooral als het fink gestormd heeft. Maar daar komen wij vandaag niet. Zoo langzamerhand zijn wij den boschrand genaderd. Op een hoop takkenbossen zit een klein vogeltje, mooi roestbruin, het stompe staartje in de lucht, honderd uit te zingen. Je begrijpt niet waar het diertje zoo'n geluid mee voortbrengt. Een winterkoninkje is het. Hij heeft geen last van de kou, al is hij de kleinste onder de vogels.

Midden in den winter zingt hij evengoed als 's zomers.

.... When icicles hang dripping from the roof,
Pipes his perennial lay....

zegt een Engelsch dichter er zeer terecht van. Jammer dat de meeste menschen van dit aardige vogeltje niet meer weten, dan dat hij indertijd eens minder fair gedaan heeft, toen de vogels een koning wilden hebben. Enfin, dat verhaaltje is bekend genoeg. Vlakbij onzen winterkoning zit nog een vogeltje te zingen dat niets geeft om de winterkou, een bastaard-nachtegaaltje. Een vreemde naam, en bijzonder slecht gekozen. Hij heeft niets met een nachtegaal uit te staan. Hier en daar in ons land heet hij heggemus, en dat is vrij wat toepasselijker. Zijn zang lijkt veel op die van ons Klein Jantje; niet-ingewijden kunnen er zich licht mee vergissen. De zang van 't winterkoninkje is toch al vrij moeilijk te onderscheiden, want zijn loktoon lijkt weer wonderveel op die van het roodborstje. Alleen is de laatste wat klankvoller, maar als je niet den vogel zelf ziet, kan het toch nog moeite genoeg kosten, zijn identiteit te bepalen.

Onder het eikenhakhout aan den boschzoom scharrelen verscheiden lijsters, mooie glanzend-zwarte mannetjes, met heldergelen, bijkans rooden snavel, en eenvoudiger gekleurde, bruine wijfjes. Mannetjes zijn er veel meer dan wijfjes. Als een karrepaard werken ze, zoodat zand en blaren rondom stuiven. Op het veld zitten nog andere lijsters, forsche kramsvogels, en mooie koperwieken met een roode streep op elken vleugel. Ze zijn vrij wat schuwer dan de merels, die langzamerhand halve stadsvogels geworden zijn.

In de toppen van 't akkermaalshout schettert een kleurige mannetjesvink zijn fanfare, en hoog in de lucht trekt een bende kraaien naar hunne slaappleatsen in de bosschen, want de avond valt. Ook wij nemen den terugtocht aan.

Op een uitstekenden dennentak, nog even door de rood ondergaande zon verlicht, zingt een roodborstje zijn weemoedige strophe. Het zwarte silhouet steekt scherp tegen den avondhemel af. Hoog boven ons trekt een vlucht wilde ganzen in den bekenden V-vorm naar 't Noorden, en even later een troep witte zwanen, imposante verschijningen met hun zware vlucht. En toen voelden wij ook de beteekenis der woorden van onzen grootsten vogelbioloog, den heer Jac. P. Thijssse, waar hij zegt: „dan is het mij, of daar een gedeelte van de wintervracht heentrekt, en de Lente nu wel haar intocht kan doen.”

W.

NACHTMERRIE-VERHALEN.

JUST een jaar geleden was een talrijk gezelschap gedurende de Kerstvacantie bijeen in het landhuis of liever in het oude erfelijke kasteel van een vermogend grondbezitter in Finland. Veel daarin herinnerde aan de gastvrije levenswijze onzer voorvaderen en talrijk waren de nog behouden middeleeuwsche gebruiken, ontstaan door traditie en bijgevolg, half Finsch en half Russisch, het laatste er in gebracht door de eigenaressen van de oevers der Nawa. Kerstboomen waren in orde gemaakt en benodigdheden van waarzeggen gereed gelegd. Want in dit oude kasteel waren door de motten vervreten portretten van beroemde voorouders, edellieden en edelvrouwen, oude vervallen torentjes met bolwerken en Gothische vensters; geheimzinnige, sombere lanen en donkere, eindeloze kelders, gemakkelijk veranderd in onderaardsche doorgangen en holen, spookachtige gevangencellen, voortdurend bezocht door de rusteloze spookverschijningen der helden van plaatselijke legenden. Om kort te gaan, het oude kasteel bood goede gelegenheid te over voor romantische schrikbeelden. Maar helaas, wat vroeger gebeurd is, dient voor niets; in de tegenwoordige verhalen hebben deze lieve oude akegheden niet zoo'n groot deel als dat vroeger het geval was.

De hoofdpersoon is een zeer gewoon, prozaïsch mensch, laten wij hem Erkler noemen. Ja. Dr. Erkler, professor in de medicijnen, half Duitsch door zijn vader, van moederszijde en door opvoeding volbloed Russisch, een man nogal zwaar gebouwd en een gewoon sterveling. Toch gebeurden er zeer buitengewone dingen met hem.

Zooals bleek, was Erkler een groot reiziger, die uit eigen verlangen een van de meest bekende onderzoekers op zijn reizen rondom de wereld had vergezeld. Meer dan eens hadden zij beiden den dood onder de oogen gezien door zonnesteken in de tropen of door koude in de Poolstreken. Niettegenstaande dat al sprak de dokter met een nooit verflauwend enthousiasme over hunne overwinteringen op Groenland en Nova-Zembla en over de woestijnen in Australië, waar zij een kangoeroe voor lunch gebruikten en een emu voor diner en bijna van dorst omkwamen gedurende hun tocht door een waterlooze streek, waarvoor zij veertig uren noodig hadden om door te trekken.

„Ja,” was hij gewoon te zeggen, „ik heb bijna alles meegemaakt, behalve dat wat gij „bovennatuurlijk” zoudt noemen.” Wij moeten daarvan natuurlijk uitzonderen een zekere buitengewone gebeurtenis in mijn leven — een man, dien ik ontmoette en van wien ik u nu juist wil vertellen en zijn werkelijk vreemde, ik mag zeggen onverklaarbare gevolgtrekkingen.”

Er werd algemeen om een nadere verklaring verzocht en, de doctor, genoodzaakt toe te geven, begon zijn verhaal.

„In 1878 waren we gedwongen op de Noord-Westkust van Spits-

bergen te overwinteren. Wij hadden beproefd ons gedurende den korten zomer een weg te banen naar de pool, maar zooals gewoonlijk was de proef mislukt door de ijsbergen, en na verscheidene vergeefsche pogingen moesten we het opgeven. Pas daartoe besloten, overviel ons de poolnacht, raakten onze schepen in het ijs beklemd en vrozen vast tusschen de ijsblokken in de Golf van Mussel. Voor acht lange maanden waren we van de bewoonde wereld afgesneden. Ik moet bekennen, dat ik het in den beginne vreeselijk vond. Heel erg werden wij ontmoedigd, toen op een stormachtigen nacht een sneeuwstorm een massa dingen voor ons winterverblijf in orde gemaakt, uit elkaar sloeg en ons van meer dan veertig rendieren beroofde. Den hongerdood in het vooruitzicht te hebben, is niet bevorderlijk voor een goed humeur en door de rendieren hadden we den besten „plat de résistance” tegen de vorst verloren, daar het menschelijk organisme in dit klimaat stevig voedsel ter vermeerdering van warmte vraagt. Evenwel waren we ten laatste met het verlies verzoend en raakten we gewoon aan het in waarheid meer voedzame eten van die streek — robben en robbenvet. Onze lieden bouwden van de overgebleven planken een huis, netjes in tweeën verdeeld, het eene deel voor de drie professoren en mij, het andere voor henzelf, en een paar houten loodsen, gemaakt voor meteorologische, astronomische en magnetische doeleinden, leverden een beschermenden stal voor de weinige nog overgebleven rendieren.

En toen begon de eentonige reeks van eindeloze dagen en nachten, nauwelijks van elkaar te onderscheiden, behalve door donkergrijze schaduwen. Tusschenbeide stemde het ons vreeselijk verdrietig. In September hadden we er over gedacht twee van onze drie schepen huiswaarts te zenden, maar de ontijdige, onvoorziene vorming van ijsmuren er omheen had onze plannen gedwarsboomd en nu met de geheele bemanning ten onzen laste moesten we nog zuiniger met onze geringe provisiën, brandstof en licht omspringen. Lampen werden alleen voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt, de rest van den tijd moesten we ons tevreden stellen met de Godslampen: de maan en de Aurora Borealis. Maar hoe het prachtige, onvergelykelijke Noorderlicht te beschrijven! Ringen, bogen, reusachtige vlammen van scherp geteekende, levendige en veranderlijk gekleurde strepen. De maannachten in November waren schitterend. Het spel van de manestrallen op de sneeuw en de bevroren rotsen was frappant. Het waren sprookjesnachten.

Nu, op een van die nachten, het kan ook wel overdag geweest zijn, dat weet ik niet, daar van het einde van November tot ongeveer medio Maart er geen schemering was om den een van den ander te onderscheiden, ontdekten we plotseling in het spel der kleurige bogen, die een gouden rozige tint op de sneeuwvlakte wierpen, een donkere zich bewegende plek. Zij groeide en scheen zich te verspreiden naar gelang zij dichterbij kwam. Wat beteekende dit? Het leek een kudde vee of een groep menschen loopende in de besneeuwde wildernis. Maar de dieren daar zijn even wit als de omgeving. Wat waren het dan? Mensche-lijke wezens?

We konden onze oogen niet gelooven. Ja, een troep mannen naderden ons verblijf. Ten slotte bleek het, dat het ongeveer een vijftig robbenjagers waren, onder geleide van Matuliss, een welbekenden zeerob uit Noorwegen. Zij waren evenals wij door de ijsbergen ingesloten.

„Hoe wist gij, dat wij hier waren?” vroegen we.

„Oude Johan, deze oude heer hier, wees ons den weg,” antwoordden zij, naar een eerwaardig uitzienden ouden man met sneeuw wit haar wijzende.

Inderdaad zou het voor hun gids heel wat beter geweest zijn thuis bij het vuur te zijn gebleven, dan in de poolstreken met jongere lieden op de robbenvangst te gaan. Dit zeiden wij hem, nog verbaasd zijnde, hoe hij onze tegenwoordigheid wist in dit rijk der witte beren. Op dit gezegde glimlachten Matuliss en zijn metgezellen, ons verzekerende, dat oude Johan *alles wist*. Zij merkten op, dat wij nieuwelingen in de poollanden moesten zijn, daar wij onbekend waren met den persoon van Johan en nog verbaasd waren over alles wat van hem verteld werd.

„Ongeveer vijf en veertig jaar lang ga ik in de Poolzeeën ter robbenvangst,” zeide de opper-jager, „en zoover als mijn geheugen reikt, heb ik hem altijd gekend en juist zooals hij er nu uitziet, een oud man met witten baard. En toen ik als een kleine jongen met mijn vader naar zee ging, vertelde hij mij al hetzelfde van den ouden Johan en hij voegde er dan bij, dat ook zijn eigen vader en grootvader in hun jongensjaren Johan gekend hadden, terwijl zij hem nooit anders hadden gezien, dan wit als onze sneeuw. Zooals onze voorvaderen hem den bijnaam gaven van „de wit-haige alweter”, noemen wij, de robbenjagers, hem ook tot op dezen dag.”

„Wilt gij ons wijs maken, dat hij tweehonderd jaar oud is,” lachten wij.

Eenige onzer zeelieden verzamelden zich om de witharige verschijning, hem lastig vallende met vragen.

„Grootvadertje, vertel ons, hoe oud gij zijt?”

„Ik weet het werkelijk zelf niet, kinderen. Ik leef zo lang als God het voor mij bepaald heeft. Mijn jaren heb ik nooit geteld.”

„En hoe wist gij, grootvadertje, dat wij hier overwinterden?”

„God wees mij den weg. Hoe ik het te weten kwam, weet ik niet. Ik weet alleen, dat ik het wist.”

M. VERMEULEN-DUINKER.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CANNENBURCH VAN DE ZUID-WESTZIJD.

DE CANNENBURCH.

(Vervolg).

THANS zullen wij hieronder de opvolgende bezitters en bezitsters mededeelen: 1387 — December 1. Tuchtigt Alijt van Steenberghe, Petersdochter haren eersten man Godert van Hoemen aan „dat huys, hof, mollen end guyt ter Cannenborgh” 1).

Later, op een niet bepaalden dag, droeg dit echtpaar het huis met toebehooren op aan den hertog van Gelre. Deze beleende daarmede Gijsbert van Buren, oudsten zoon van den heer van Buren. Het echtpaar mocht echter het huis met toebehooren weder lossen voor 931 Arnheemsche guldens 2).

1402 — Juli 10. Claes van Herwen, gehuwd met Alijt van Gulick, weduwe van Godert van Hoemen.

1403 — Februari 24. Alijt, weduwe van Godert van Hoemen, huisvrouw van Claes van Herwen.

1418 — Februari 13. Reynart van Herwen Claessoon.

1466 — Juli 24. Aleyt van Herwen, dochter van Reynart, gehuwd met Derck van Keppel.

1476 — November 11. Claes van Keppel, erfgenaam van zijne moeder Aleyt.

1502 — September 15. Henrick van Keppel, erfgenaam van zijn broeder Claes.

1517 — Juni 19. Johan van Keppel, erfgenaam van zijn vader Henrick.

1530 — September 13. Dirck van Keppel, bij transport van zijn broeder Johan.

1535 — Juli 30. Karel hertog van Gelre, gekocht van Dirck van Keppel. Steven van Rutenborch 3) beleend met „hofstat Kannenborch” met toebehooren. Verkocht die voor 600 goldguldens aan.

1543 — Maart 16. Seger van Arnhem.

1543 — Mei 5. Marten van Rossem, bij transport van Seger, die het huis verkocht had voor 700 goudgulden.

1555 — Augustus 3. Johan van Rossem, erfgenaam van zijn broeder Marten.

Johan van Isendoorn van Blois, erfgenaam van zijne moeder Margriet van Rossem, dochter van Johan.

1563 — September 25. Hendrick van Isendoorn van Blois, gehuwd met Sophia van Stommel (hiervan is het kanon afkomstig waarover later), erfgenaam van zijn broeder Johan.

1604 — November 24. Marten van Isendoorn van Blois, erfgenaam van zijn vader Hendrick.

1634 — Januari 22. Elbert van Isendoorn, zoon van Marten en Anna van Voorst.

1681 — Februari 19. Marten Aelbert van Isendoorn à Blois, erfgenaam van zijn vader Elbert.

1689 — April 30. Jan Hendrick van Isendoorn, erfgenaam van zijn broeder Marten Aelbert.

1704 — Juni 18. Elbert Godert van Isendoorn à Blois, erfgenaam van zijn vader Johan Hendrik.

1713 — Februari 1. Frederik Johan van Isendoorn à Blois, erfgenaam van zijn broeder Elbert Godert.

1771 — December 20. Anna Margaretha Josepha van Renesse van Elderen, weduwe van Frederik Johan.

1776 — Februari 6. Reynder Carel van Isendoorn à Blois, zoon van Frederik Johan. Hij draagt dit leen op aan zijn broeder.

1783 — Juni 16. Jan Hendrik van Isendoorn à Blois, broeder van Reynder Carel, gehuwd met Charlotte de Venningen.

1800 — Juni 5. Charlotte de Venningen, weduwe en gelijftochtigde boedelhoudersche van Jan Hendrik, laat in die qualiteit en als moeder en wettige voogdesse van hare minderjarige kinderen dit leen te haren name overteekenen.

1803 — October 9. Frederik Carel Theodoor en Reindert Albert Lodewijk van Isendoorn à Blois, zonen van Jan Hendrik, laten het leen pro communi indiviso ter hunlieder namen overteekenen.

Reindert Albert Lodewijk, sterft 4 Maart 1856 ongehuwd.

Frederik Carel Theodoor, huwt den 11 November 1847 Charlotte Theodora Maria Alexandrina baronesse van Oldeneel tot Oldenzeel en sterft 9 December 1865 kinderloos.

1) P. N. van Doorninck, Leenacten van Gelre en Zutphen, 1376—1402, blz. 27 vlg.

2) Ibidem blz. 117 vlg.

3) Steven van Rutenborch komt in 1527 als drost te Anholt voor. Den 20 November 1537 stelde de hertog hem schadeloos met de tienden en tinsen onder Harderwijk voor door hem bestreden uitgaven ten behoeve van het huis te Anholt.

Zijne weduwe had den Cannenburch in vruchtgebruik. Den 12 November 1868 besliste de rechtbank te Arnhem, dat tot de erfenis van wijlen F. C. T. baron d'Isendoorn à Blois alleen gerechtigd waren:

1°. F. J. Hallo, aan wien F. C. J. baron von Venningen, den erflater in den vierden graad bestaande, zijn rechten op de erfenis voor f1000.— had afgestaan, voor de helft;

2°. P. F. L. F. van der Gracht de Rommerswael en zijne echtgenoot gravin de Berlo, de graaf de Hamal en de douairière van den baron de Sprimont, den erflater van vaders zijde in den zevenden graad bestaande, te zamen voor de andere helft en

3°. de douairière van den erflater, als legatarisse en vruchtgebruikster.

De erfgenamen verkochten den Cannenburch met toebehooren aan Cohen, Wolf en Co. te Arnhem.

De douairière bleef op het kasteel wonen, waar zij 5 Juni 1881 stierf.

1882 — Werd het kasteel in publiek gekocht, door E. baron van Lynden. Na zijn dood kwam de Cannenburch in het bezit van zijn zoon Mr. Dirk Rijnhard baron van Lynden, die het kasteel in 1905 verkocht aan Dr. R. Cleve.

* * *
Stelden wij in den beginne de moeilijk te beantwoorden vraag: hoe groot was de bezitting de Cannenburch in opvolgende tijden? voor het heden is die vraag gemakkelijk te beantwoorden. De eigendommen van het kasteel krompen geducht in en ook menigen ouden stam, die het slot als een wachter omgaf en nog met eere zijn jaren droeg, velde de bijl ter neder. Hierdoor boette de omgeving van hare grootsheid in. Toch staat het kasteel zelf nog in al zijn luister, al moeten wij ons eenig geweld aandoen, om in het gebouw en naaste omgeving den burcht te herkennen, die eens een belegering kon doorstaan. Vreedzaam ligt daar op het voorterrein ter weerszijden een groot bouwhuis elk voorzien van zijn stichtingsjaren, 1742 en 1752, in de muren en de verbonden wapens Isendoorn en Renesse van Elderen. Door fraai gesmeed ijzeren hekken ten noorden van die bouwhuizen met het monogram I. (sendoorn) R. (enese) V. (an) E. (lderen) kan men rechts en links van het eigenlijke kasteel komen. En toch lag hier eens de voorburcht met zijn bruggen en muren met tinnen en weergangen, wier taak het was den eersten aanval op het kasteel te breken en daarom min of meer een gordijn vormende voor den eigenlijken burcht.

Thans is het kasteel reeds uit de verte zichtbaar in zijn lang gerekten rechthoek met vierkante torens op de hoeken.

Reeds op een afstand vertoonen de muren de sporen van herhaalde verbouwingen, de moeten van dichtgemetselde ramen, jaartallen in de ankers, die niet overeenkomen met den onderbouw of belendende stukken, en het plotseling veranderen van metselwerk, alle even veel aanwijzingen, dat de bewoners in smaak verschilden, of gedwongen waren in te grijpen en onder niet deskundige leiding zich soms vergrepen. Maar naarmate wij dichterbij komen, springt een vierkant vooruitspringend gedeelte in het oog. Deze uitbouw — eens voorzien van een torenspits en thans van een plat met getinneeleden muur — is van baksteen, in front voorzien met rijk lijstwerk om de ramen der verschillende verdiepingen. Boven de ramen vindt men afwisselend koppen, wapens, schelpen en ten slotte een geharnasten ridder in een nis met een banier in de hand. In de banier komt het wapen van van Rossem voor. Rechts en links van die nis zijn naast elkander vier wapenschilden, w. o. Rossem, Groesbeek, Isendoorn, Hell, Hemert, Reede en Brakell. Vóór dien uitsprong lag eens de brug, waarvan de sporen nog zichtbaar zijn. Boven den voormaligen ingang zijn de wapens van Isendoorn en Stommel. Thans ligt de brug zijwaarts hiervan. Willen wij haar over, dan merken wij op, dat bij de leuning leeuwen met wapenschilden staan: rechts met het wapen der Isendoorn's, links met dat der Reede's. Dit wapen der Isendoorn's vertegenwoordigt hier Jan Hendrik van Isendoorn à Blois, die den 30^{en} Juni 1703 den heldendood in het gevecht bij Ekeren stierf. Maar zouden wij nu reeds binnentreden? Hebben wij reeds genoeg van den buitenkant gezien? Ik zou u willen aanraden nog even te wachten. De voorkant nam u met zijn uitbouw te veel onmiddellijk in beslag, wanneer wij even omwandelen naar de achterzijde en dan op een der hoeken stilstaan, hebben wij niet alleen een prachtig gezicht over de lijnen der muren, daken en torens, maar niet minder zullen wij genieten van de tinten der baksteen, in zachte schakeeringen; van de doffe afwisselende tonen der leien. Hier ontdekt ons oog ook de bouwijdperken, en is ons oog geoeft, dan gaan wij ongemerkt aan het schatten der leeftijden, hetgeen bij een burcht volkomen is geoorloofd en zelfs hoe hooger men durft te raden, des te welgevalliger zal het zijn. Maar u, waarde lezer, zullen wij die droge opsomming sparen. Alleen herinneren wij u even: wij klommen bij de bezitters tot de XIVe eeuw op en daalden tot heden af, hetzelfde kunnen wij ook bij het gebouw. En evenals bij de eigenaars Marten van Rossem sterk op den voorgrond trad, zoo is dit ook het geval bij de wijzigingen, die hij aan het slot aanbracht.

(Slot volgt).

F. A. HOEFER.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE WATERMOLEN BIJ DEN CANNENBURCH.

Foto Aug. F. W. Vogt. DE CANNENBURCH. VAN HET NOORD-WESTEN GEZIEN.

ZILVERVLEK.

EEN KRAAIENGESCHIEDENIS

HEEFT iemand onder ons werkelijk het intieme leven van een boschbewoner leeren kennen? Ik bedoel daarmee niet de dieren, die men één- of tweemaal op een wandeling heeft aangetroffen, of ook zelfs een, dat men thuis in een kooi houdt, maar ik denk aan dieren, die men langen tijd kent, terwijl zij nog in 't wild en vrij leven. Gewoonlijk ligt de moeilijkheid van een kennen van zóó dichtbij daarin, dat men het eene dier niet van het andere kan onderscheiden, want de eene vos of kraai lijkt zóó precies op de andere, dat wij niet met zekerheid kunnen vaststellen, of het oude bekenden zijn, ja dan neen. Van tijd tot tijd verheft zich echter wel eens een schepsel, dat sterker en slimmer is dan zijne soortgenooten, boven deze, en wordt dan een geweldige tyran; het is, kan men zeggen, een genie, en als het zich door een groote gestalte laat herkennen, of andere bijzondere kentekenen draagt, waardoor het zich van anderen onderscheidt, wordt het al gauw beroemd of berucht in een landstreek.

Tot deze klasse behoorde Courtrand, de kortstaartige wolf, die de stad Parijs in de 14de eeuw tien jaar lang in beroering bracht; Clubfoot, de half-lamme grizzlybeer, dien men zich nu nog met afschuw in het San-Joaquín-dal in Californië herinnert; Lobo, de koning van alle wolven in Nieuw-Mexico, die vijf jaar lang iederen dag een rund vermoordde, en de Soeneeh-panter, wien in weinig minder dan twee jaren ongeveer driehonderd menschen ten offer vielen, en bij dezen kan men ook Zilvervlek rekenen, wiens geschiedenis ik hier in 't kort wil vertellen.

I.

Zilvervlek was een oude, wijze kraaienvader; hij droeg zijn bij-

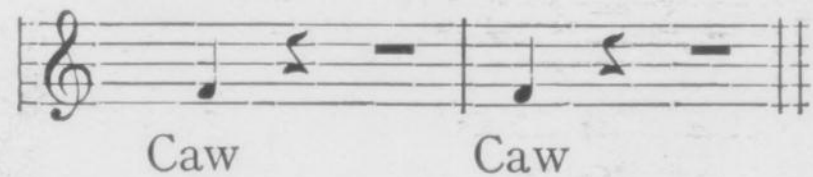
Foto Aug. F. W. Vogt. DE CANNENBURCH. VOORPLEIN MET DE BOUWHUIZEN.

naam wegens een zilverwitte vlek, ter grootte van een cent, die aan den rechterkant, juist tusschen het oog en den snavel zat. Aan dezen vlek heb ik het te danken, dat ik hem gemakkelijk tusschen de overige kraaien kon vinden, en mij zijn leven voor een deel bekend werd. Kraaien zijn, zooals bekend is, zeer intelligente vogels. — „Zoo slim als een oude kraai”, is niet zonder reden een spreekwoord op het land geworden. Zij weten de waarde van een systematische organisatie te schatten, en zijn even goed gedruild als solcates, of eigenlijk beter dan verscheidene legers, want altijd zijn ze op hunne hoede, leven altijd op voet van oorlog, en hangen, om hun zekerheid en hun leven, altijd van elkaar af. Hunne aanvoerders zijn gewoonlijk niet slechts de oudsten en slimsten van den troep, maar ook de sterksten en dappersten, want zij moeten ten allen tijde bereid zijn, met onweerstaanbare kracht een oproer of een mouterij te onderdrukken. De gemeene soldaten van een kraaientroep bestaan gewoonlijk uit diegenen, wien Moeder Natuur geen bijzondere gaven geschonken heeft.

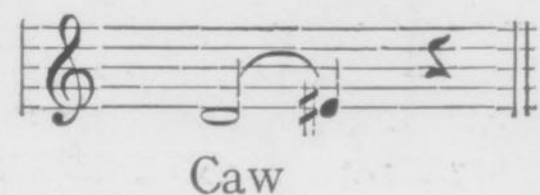
De oude Zilvervlek was kommandeerend generaal van een leger, welks hoofdkwartier in de nabijheid van Toronto, bij Castle Frank in Canada, op een dichtbegroeiden heuvel aan de Noord-Oost-zijde van de stad, was gevestigd. De troep telde + honderd kraaien en scheen zich niet te vergrooten, iets wat ik niet heb kunnen doorgronden. Was de winter mild, dan huisden zij aan de Niagara, terwijl zij in koudere winters veel zuidelijker kwamen. Ieder jaar, in de laatste week van Februari, inspecteerde Zilvervlek zijn troepen, en vloog moedig de veertig mijlen water tusschen Toronto en de Niagara over, niet in een rechte lijn, maar geregeld een bocht in westelijke richting nemende, in 't gezicht der hem bekende Dunda-bergen blijvende, totdat het doel der reis, de met dennen begroeide heuvel bij Toronto, zichtbaar werd. Elk jaar kwam hij met zijn leger en hield er zich ongeveer zes weken op. 's Morgens verdeelden de kraaien zich in drie troepen om voedsel te gaan zoeken, de eene troep zuid-oostelijk naar de Aschbridge-baai, de tweede, meer noordelijk, naar de Don, en de laatste, de sterkste, noord-westelijk langs het dal. Deze laatste afdeeling werd door Zilvervlek in eigen persoon geleid; wie de aanvoerders der andere waren, kon ik niet te weten komen. Vanuit mijn raam kon ik het geheele dal overzien, en zóó kwam het, dat ik in 1885 de oude kraai voor het eerst ontdekte. Ik was nog onbekend in de buurt, maar een oude bewoner vertelde mij, dat hij den geweldigen kraaiendespoet reeds langer dan twintig jaar in de omgeving gezien had. Omdat Zilvervlek altijd denzelfden weg gebruikte, n.l. langs de lengte van het dal, posteerde ik mij daar, waar een brug over het dal gebouwd was, en weldra kon ik hem onder mijn nadere kennissen tellen. Tweemaal daags, in Maart en April, en dan weer in den zomer en in den herfst, passeerde hij mij, liet mij zijne bewegingen precies volgen, en zijne commando's vernemen. Ik kwam tot de overtuiging, dat de kraaien, ofschoon een weinig geacht volk, een hoogen graad van intelligentie bereikt hebben, en een stam vormen, met een taal en sociale inrichtingen, die in hoofdzaken met die der menschen overeen-

komen, en in verschillende details zelfs nauwgezet worden gehandhaafd.

Op een winderigen dag stond ik op de hoge brug, mijn waarnemingsplaats, toen Zilvervlek aan het hoofd van zijn langgestrekt en verstrooid vliegende troep, juist naar huis vloog. Een halve mijl voor mij uit kon ik het tevredene: „Alles veilig, immer voorwaarts!”, zooals wij het zouden uitdrukken of

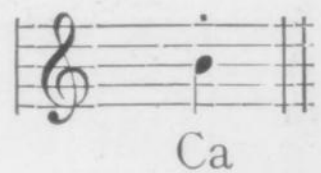

zooals hij het uitdrukte, hooren, en dat zijn luitenant overbracht aan de achterhoede. Zij vlogen een weinig lager dan gewoonlijk, om minder last van den wind te hebben, en moesten zich eenigszins verheffen, om over de brug te komen, waar ik mij bevond. Zilvervlek ontdekte mij daar al gauw, en mij eenige oogenblikken scherp opnemende, riep hij zijn soldaten toe: „Wees op je hoede!”

en vloog een beetje hooger, gehoorzaam

door de zijnen gevolgd. Toen hij echter bemerkte, dat ik ongewapend was, vloog hij op een hoogte van ± 70 voet over mij heen, en ook de anderen lieten zich weer dalen, toen zij de brug gepasseerd waren. Den volgenden dag bevond ik mij weer op die plaats, en toen de kraaien naderden, nam ik mijn wandelstok en dreigde hen er mede. De oude, sluwe kerel kraste, dit direct bemerkende: „Gevaar!”

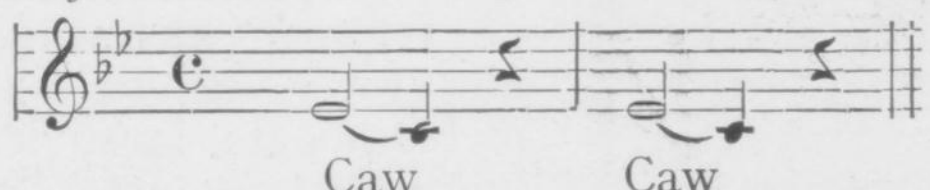
Ca

en steeg 50 voet hoger dan den vorigen dag. Daar hij echter weldra bemerkte, dat ik geen vuurwapenen droeg, vloog hij moedig dicht over mij heen. Den derden dag nam ik echter een geweer mee, en dezen keer riep de altijd waakzame generaal „Groot gevaar, pas op, een geweer!”

Ca ca ca ca Caw

Zijn luitenant herhaalde dit, en het geheele regiment verhuisde zich zeer hoog, zich verstrooiende, tot het ver buiten schot was. Toen vlogen zij over mij heen, en daalden weer naar het dal, zoodat zij een voldoende afstand bereikt hadden. Een anderen keer, toen zij over het dal vlogen, bespeurde ik, niet ver van hen verwijderd, een havik, die zich op den weg neerzette. Ook Zilvervlek had hem dadelijk bemerkt, en riep: „Rooftuig” of iets dergelijks,

Caw

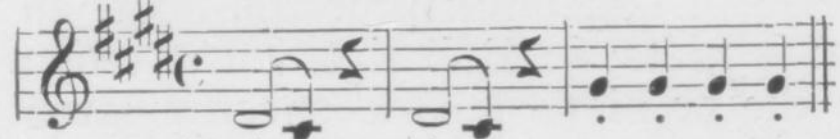
Caw

remde een weinig, en iedere volgende kraai deed hetzelfde als hij dichter bij zijn voorman kwam, tot allen een dichte massa vormden. Toen vlogen zij zonder eenige vrees, uittartend over den roofvogel heen. Een kwartmijl verder verscheen echter een man met een geweer, en de roep: „Hoogste gevaar, een geweer, een geweer, verstroot u voor uw leven!”

Ca ca ca ca Caw

deed den troep op- en wijd uit elkander vliegen, totdat zij geen gevaar meer te duchten hadden. Langzamerhand leerde ik nog meer kommando's kennen, en vond dat soms een zeer onbeduidende toonverandering een groote betekenis had. Zoo b.v. beteekent No. 5 Vlaamsche gaaien, een havik of een anderen roofvogel, terwijl

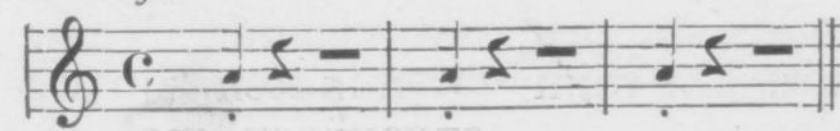
Caw Caw Ca ca ca ca

wil zeggen: „Omkeeren!” oogen-schijnlijk een verbinding van No. 5 (gevaar) en van No. 4 (terugtrekken). Het volgende is een eenvoudig bonjour

Caw Caw

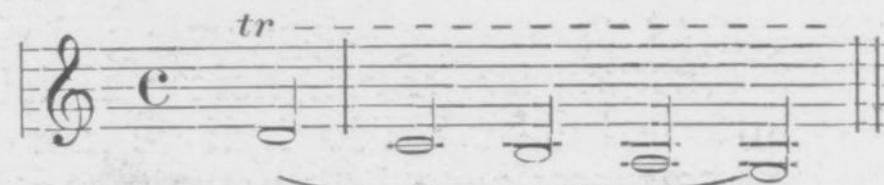
terwijl

gewoonlijk aan de gemeene soldaten wordt toegevoegd, en zooveel als „Achtung!” beduidt.

Begin April scheen iets onder de kraaien gaande te zijn, iets, dat hen zeer opwond. Den halven dag bleven zij tusschen de dennen heen en weer vliegen, in plaats van, zooals anders, voedsel te gaan zoeken. Van eenigen scheen het een bijzonder geliefde sport te zijn, uit den blauen hemel plotseling op een vreedzaam zittende kraai af te schieten, en juist voordat zij deze aanraakten, om te keeren, en weer omhoog te vliegen, waarbij de vleugels van den kunstenaar een geruisch ver-

oorzaakten, dat eenigszins gelek op nog verafzind onweer. Vaak ook stak een kraai zijn kop naar voren, blies zijn veeren op, zoodat hij er als een egel uitzag, en zóó een zijner genooten naderend, gorgelde hij de laatste een langgerekten toon tegen, die klonk als:

C-r-r-r-a-w — —

Wat dit alles beduidde, zou ik weldra ondervinden. De kraaien deden elkander liefdesverklaringen, en langzamerhand begonnen zich paren te vormen, de heeren toonden de dames hunne vleugelkracht en behendigheid, en zij lieten hunne krassende stemmen zelfs liefelijk klinken. En de gevolgen van hunne moeite is niet uitgebleven, want midden April gingen allen op de huwelijksreis, verstrooiden zich over den heelen omtrek, en de sombere, oude pijnboomen van Castle-Frank stonden eenzaam en verlaten.

(Slot volgt).

OVER BOBSLEE-TOEREN TE DAVOS.

Bòòòòòb..... 's Morgens 10 uur.... Davos ligt in sneeuw; onder 'n fèl blauwe lucht, waarin de zon staat te schitteren op de blanke huizen en velden in 't dal, ligt 't rustig in den Zondagmorgen. Op de berghellingen, waartusschen rechts, over grauwe granieten viaducten de tandradbaan naar boven klimt,

EEN TWEEPERSOONS-BOB AAN DE START.

IN DE BOCHT.

EEN VIERPERSOONS-BOB IN EEN KEERBOCHT OP DE NIEUWE
SCHATZ-ALP-BAAN TE DAVOS-PLATZ.

liggen over de geheele breedte de donkere dennenbosschen, als 'n stekelige mat over de sneeuw, waar boven uit, onberekenbaar hoog, de witte boomlooze toppen, sneeuwbedekt in de klare lucht opsteken. Even, als 'n wazige wolk, als een stoompluim, damp't 'n klein wolkje van iederen top: dáár waait de wind de sneeuw de dalen in, doch onder komt ze niet, is geen wind ook te bemerken. Lila getint huist de schaduw in de dalen, vèr en hoog tegenover het dorp; weer vèrder en hooger, de schitterende sneeuwvlakten, die naar weer verdere toppen voeren, oneindig vèr weg....

Op de helft van de Schatz Alp, dáár, waar alleen aan de andere zijde van het dal de bergen evenhoog zich verheffen, op de hoogte waar de boomengroei ophoudt, is de start van de nieuwe Bobbaan. De oude toch, de kantonale straatweg voldeed niet meer aan de eischen der langere en zwaardere vieren. Achter elkaar staan de lange, met ijzerstaven omgeven sleeën te wachten tot het oogenblik dat de bemanning plaats nemen en de afvaart plaats hebben zal. Beneden ligt 't dal, 't is Zondagmorgen, de klokken beieren; doch boven, op de hoogte der laatste dennentoppen is het stil, eeuwig rustig aan de rand der onbewogen sneeuwvlakten, en alleen het vroolijk gepraat en geroep der Bob-bemanningen breekt die stilte.

Vóór ons gaat 'n Bob af. De „bremser”, de man aan de rem, duwt even de slee, met de drie inzittenden op, dan krijgt de Bob vaart, en springt hij achter op z'n plaats. Nog even

tweede rechte helling af. Onder houten bruggetjes gaat 't met 'n sneltrein-vaart door. Even zien we, waar de wand wat lager is, in de diepte naast ons op Davos, rustend in z'n Zondagochtend-stilte; de klokken beieren niet meer. Wiegend als over gladde reuzengolven, gaat 't naar beneden. Dan op eens bij 'n kleine bocht, loopt er iemand op de baan, en 'n korte galm, dreigend in de klare lucht, waarschuwt: Bòòòòb.....! Snel, verschrikt springt de man weg: 'n wachter, die op 't vroege uur nog geen Bob verwachtte.

Doch opgepast, de tweede „Kehrkurve” komt. — „Brake”... — klinkt 't kort; de slee houdt in, doch loopt onmiddellijk weer uit, en hooger dan den eersten keer, door de veel grootere vaart, suizen we langs de spiegelgladden ijswand rond, waarop de zon gouden glansen toover't. We zijn er door, en nu komt het laatste rechte eind, snel dalend, waarlangs onze zware Bob „der fröhliche Pfalz” met z'n bemanning naar beneden suist. Er is geen houden meer aan; de lichte ijslucht snijdt ons in 't gezicht, soms bij 't nemen van 'n korte bocht, snijdt de licht-opgebogen voorplecht, waardoor de stuurtouwen loopen, met den rand even door den sneeuwband: dan sproeit 'n wolk fijn sneeuwpoeder over de equipage, die je 'n oogenblik proesten doet, en je wit overpoedert. Doch dat is niets; je Bob ligt vol sneeuw; is er tijd, uitwerpen; maar is die er niet, dan de sneeuw laten liggen. We probeeren uit te werpen, doch waanzinnig snel nadert de laatste bocht, die ons in 't dal voeren zal: „geen tijd”..... Reeds, met scherp ijskristal gespet snijden we, schuin onze Bob, door de bocht.....

Achter ons ligt nu de hoogte, de berg met z'n dennenwouden, die ons den top thans verbergen. We zijn den straatweg door 't dal genaderd, 'n laatste kleine bocht, en rustig loopt onze Bob op het einde der baan uit..... „Brake”.... Stop!.... We staan.

We stappen, bestoven met sneeuw uit. In ruim vijf minuten zijn we de 3600 M. lange baan met z'n 28 groote en kleine bochten, waaronder 2 keerbochten afgekomen. Het record is 4 minuten, 3 sec. en 1/5.

Doch reeds* klinkt weer in de verte de roep: Bòòòòb....! Achter ons komen de andere Bob's, tweeën en vieren meest, elk met 'n paar minuten tusschentijd. We zijn 'n groot eind, twintig minuten gaans, van het station der tandradbaan, die ons eerst de hoogte op heeft gesleept. Doch dat doet er niets toe. Van de vele sleeën, die langskomen, van kooplui, of ook arren van particulieren, nemen er ons graag

TERUG NAAR HET STATION DER TANDRADBAAN LANGS DE PROMENADE.

op sleeptouw en zoo gaat het in vroolijken stoet langs de promenade van Davos-Dorf naar Davos-Platz terug.

Zoo gaat 't Zondagsmorgens drie maal de hoogte in...

De Bob wordt gestuurd door stuurtouwen. Er is geprobeerd met 'n automobiel-volant, doch dit is weer opgegeven. Bij 't uitleggen in de bochten toch kan véél beter uitgelegd worden met 'n stuurtoew-systeem. Het volant geeft nimmer mee, waardoor de stuurman haast niet uitleggen kan. Zoo is eerst bij 't rennen, later ook bij de toer-Bob's dit systeem opgegeven.

Houten Bob's zooals vroeger gebruikt werden hadden dit tegen, dat vaak, als de slee in de ijsbochten kantelde, het hout der sleeijzers versplinterde en de equipage verwondde. Door hooge sneeuw komen de houten Bob's beter door; op verijsde banen echter zijn de ijzeren door hun gewicht en hun meerdere stijfheid véél sneller en zekerder. En de meeste banen worden thans verijsd. In Januari hebben de groote rennen plaats, hier te Davos; dan wat meer over de techniek, en verdere bijzonderheden.

TOM SCHILPEROORT.

UIT VROOLIJKER DAGEN.

DE BEDSTEE. (Slot).

WIJ hadden ons in 't kroegje om de tafel neergezet, die dicht bij de deur stond; ons potje bier was besteld, en Jan, zich veilig voelend en lekker om zijn fleschje limonade, had, grootdoend en niet willende dat Jaspers zijne financieele afhankelijkheid van Kees merkte, gezegd: „Geef mij vandaag maar eens 'n fleschje citroenlimonade”.

De bijzondere ordentelijkheid van onze houding en ons gesprek viel me weer op en weer kreeg ik dat kriebelende gevoel in me, dat me als naar gewoonte aanspoorde iets te doen, dat niet strikt in den haak was en ik begon een plannetje te maken een guts bier per ongeluk over Jan's broek of jas te storten, toen Jan opstaand zei: „Ik moet eventjes naar achteren”.

Het tweede potje bier was al half leeggedronken en Kees had in baldadige verspilzucht Jan een tweede fleschje limonade laten brengen.

Nauwelijks was Jan verdwenen achter het deurtje, dat hem gelegenheid verschafte zijn voornemen ten uitvoer te brengen, of Kees en de anderen vlogen schaterlachend van hunne stoelen op, de tafel in 't gedrang bijna omgooiend, waardoor de wankel limonade-fleschjes kopbuitelend en rinkelend op den vloer vielen, en renden naar buiten.

Een oogenblik zat ik stom verbaasd, maar de eerste gedachte, die me weer bewust bijkwam, was die aan de vertering en, wonderlijke werking van 's menschen vernuft, de rekening was in een seconde opgemaakt, niettegenstaande de oogenblikkelijke duisterheid, in mijn brein ontstaan door 't weinig hoffelijk vertrek van mijne vrienden.

Vijf en zestig centen! Vijf en zestig centen! Een fortuin! Ik had een kwartje gekregen vóór 't naar de kerk gaan, voor een dubbeltje had ik gehandeld in een sigarenwinkel en daar een pakje cigarettten gekocht, tot vijftien centen bepaalden zich mijne beschikbare middelen.

Aijai.... en dan die razende Jaspers!

De angst Jaspers' nijdigen, zwarten kop voor me te zien, zijne groote, vuile handen in mijn nek te voelen en God weet welke lijfstraffen weerloos te moeten ondergaan, waren de overwegingen, die mij deden komen tot het verstandige besluit mij nu ook maar heimelijk van dit gezellig oord te verwijderen.

Haastig gaf ik aan dit besluit gevolg.

Gezegend zij de haast van mijn vertrek, want Jaspers, die vloekend „welverdikme”, om het huis was heengeloopen, om althans mij nog te kunnen vangen, kwam te laat, wat niet te verwonderen was, daar ik liep als had de dood mij op de hielen gezeten.

Plotseling kwam mij in den geest, dat Jan zich daar nu maar goedig zat te vermeien op het heimelijk gemak, niets vermoedend van 't geweldige, dat hem stond te wachten, en zoo buitengewoon weldadig deed mij deze gedachte aan, dat ik op mijne knieën neerviel en gillend van 't lachen met de handen op mijne dijen gedrukt, maar zat te buigen en dwaas te doen.

Kees en de vrienden kwamen als gekken en dansende en schreeuwende naar mij toe, en bleven bij mij staan, turend naar de deur van Jaspers' kroeg.

Wat gebeuren moest, gebeurde.

Een gebrul van „auw, auw”, klonk ons van verre toe, eenige invectieven als: „Jou, snotjong, kale bliksem” en nog wat vloeken, werden ons door den wind aangedragen, en eindelijk verscheen Jan, zeer plotseling voor den laars van Jaspers' voet uitschietend, zijne snelle vaart zooveel mogelijk volhoudend in de richting, waar wij als een troep dronken menschen op een hoop door elkaar wemelend, lagen te huilen van 't lachen.

Blijkbaar had Jaspers den martelaar nog op de plaats zijner afzondering gevangen, vóór deze zijne kleederen had kunnen ordenen, en op het nog niet of slechts ten deele bedekte lichaamsdeel zijne woede gekoeld, want Jan was doende zich geheel te bedekken, terwijl hij huilende en scheldend naar ons toekwam.

Wij bleven eerst een eindje van Jan verwijderd; je kon nooit weten, immers een ree is te duchten als 't woedend is, maar Jan scheen zelfs den moed der razernij te missen en liep op een sukeldrafje, aldoor snikkend en scheldend „leelijke gemeene roet-

mop”, wat Kees gold, „schapenkop”, wat mij betrof, voort in de richting der stad.

Wij hem joelend en uitjouwend achterna, tot hij na een poosje weer in ons midden was verzeild geraakt, en wij hem onze maandenlang ingehouden vijandschap lieten voelen, en onzen hoon vrijelijk over hem uitstortten.

Jan zei niets meer, maar toen ik hem tegenhield, mijne lippen tot een kippenderrière samenknijpend, zoetsappig vroeg: „Zal ik 't maar eens afzoenen, schatje?”, zette Jan het op een plotseling loopen en zich vlak bij de stad en veiliger wetend, snauwde hij me toe: „Ik zal alles aan jouw Pa vertellen”.

Nog even liep ik hem woedend achterna, maar Jan was al te ver weg en zwaar belast met angst kwam ik bij de vrienden terug. „Hij zal het thuis verklappen,” zei ik somber, en in de lage tonen sprekend, en Kees antwoordde smalend: „Nou krijg jij er van avond nog harder van langs, als 't schatje van Jaspers”.

De vroolijkheid volgend op Kees' plagerij kon ik niet deelen, daar waren de tijden dan ook te ernstig voor. Als mijn vader nu maar niet vroeg thuis kwam van avond, dan kon het pijnlijk oogenblik van de eerste ontmoeting nog wat uitblijven, de boosheid zou mogelijk door 't verloop van tijd wat gezakt zijn en als gevolg daarvan bestond er een kans, dat het onweer korter van duur zou zijn en minder hevig over mijn hoofd waaien.

Mijn bedrukt uiterlijk scheen toch eenigen invloed op de vrienden uit te oefenen, want ze liepen stilzwijgend door de straten van de stad, tot daar waar Kees' leeraar woonde.

Voor de deur van 't huis namen de vrienden afscheid van Kees, en ik zei dezen nog bedrukt: „Ik wou, da'k maar niet naar huis moest!” mijne medeschuldigen met een benepen uitdrukking op mijn gezicht aanzierend.

„Weet je wat,” zei Kees, misschien even geroerd door de verslagenheid, die uit mijne trekken bleek: „Ik zal vragen, of jij bij ons mag blijven eten, dan kan de meid het even bij jou thuis gaan zeggen.”

Groote vreugde bracht mij dit voorstel, en een poosje later lag ik, lekker-lui, op Kees' kamer, in een ouden, rieten stoel, dien hij naar zijn zeggen gedurende zijn reis van Indië naar Holland als dekstoel had gebruikt; van een Javaansche „cheroetoe”, of strootje zoog ik den rook manmoedig in mijne longen, waarbij de tranen me soms van benauwdheid uit de oogen liepen.

De ernst der tijden werd geheel weggepraat door de wonderlijke verhalen van den jongen Indo, over griezige gebeurtenissen, zooals steenen gooien en oorvijgen uitdeelen door onzichtbare handen, dit alles duidelijker gemaakt door levendige gebaren en in mijne gedachten hier en daar vastgenageld met een brutaalweg uitgestooten vloek.

Ook gedurende het maal aan den disch, waar Kees' leeraar voorzat, bleef mij een gevoel van veiligzijn bij, en wanneer de leeraarsvrouw maar niet zoo zuinig ware geweest met vleesch en groenten, die door haar werden rondgediend, als waren deze spijzen zeer zeldzaam voorkomende en uiterst fijne, kostbare gerechten, zoo had het gevoel van veiligheid met dat van doorvoedheid vereenigd, mij zeer zeker volmaakt geluk bezorgd.

Maar voort ging de tijd, tik, tik, tik, tik, raasde het penduletje op den schoorsteenmantel naar het uur van half negen, het tijdstip waarop ik wist, dat Kees door zijnen leeraar naar boven zou worden gestuurd om zijn huiswerk af te maken, wat mij de verplichting zou opleggen, te bedanken voor de genoten gastvrijheid en te vertrekken.

Een poosje later ging ik diep rampzalig huiswaarts, het ouderlijk dak niet met het geringste spoor van geestdrift begroetend, en lievigheidjes bedenkend voor mijnen engelenbewaarder, een persoonlijkheid, die door mij in tijden van vrede schandelijk werd veronachtzaamd, doch wien ik nu, in de hoop, dat hij voor deze gelegenheid vermocht te bewerken, dat mijn vader al uit zoude zijn bij mijne thuiskomst, een voorbeeldig gedrag en een speciale devotie voor de toekomst toezegde; ook vond ik nu Kees' vloeken zondig en slecht, en zijn gedrag ten opzichte van Jan gemeen.

Door het verst van het huis verwijderde tuindeurtje deed ik mijn weinig geruchtmakende intrede binnen het erf mijns vaders, en sloop, op de teenen loopend, naar de keuken.

„Zoo, zij de gij doar, manneke,” riep Jans me toe, „ga de gij moar es gauwkes noar oe vader, de notaris is ier geweest en ge zult er afgeroazend van langs krije”.

Erger kon het niet, de ouwe heer thuis, Jan's vader hier geweest, alles verteld en mijn vader aangespoord tot een wraakoefening op mij, als zoenoffer voor het leed Jan dezen middag aangedaan!

Eindelijke afrekening van mijn nu zeer groot debet-saldo in de balans der deugd!

„Dies irae, dies alma”.

Maar ik had gerekend buiten mijnen engel-bewaarder om, die, blijkbaar verlost door de verbazende aanbiedingen mijnerzijds, in dit oogenblik van verbijsterende verslagenheid de leiding van mijn denken en daarnaar handelen voor een oogenblik op zich nam.

Haastig riep ik Jans toe: „Zeg niet dat ik thuis ben”, liep vlug en geruischloos de gang door, de trappen op en trad mijn slaapkamertje binnen, waar mijn één jaar jongere broer Frits doende was zich uit te kleeden om naar bed te gaan.

Frits sliep in een ijzeren ledikant, dat wel wat kort voor den jongen was, en ik in een ruime, groote bedstee, zooals in ouderwetsche huizen nog veel gevonden wordt.

Ik was zeer trotsch op deze kostelijke slaappleats, die een blij-

vende bron was van de jaloerschheid mijner jongere broers, en gemakkelijk kon ik hen overhalen mij het leven met kleine diensten te vergemakkelijken, als ik een nacht slapen in mijn bedstee als belooning uitloofde.

Mij zoo snel mogelijk uitkleedend, doch zóó, dat Frits door mijn haastig doen geen achterdocht zoude krijgen, zei ik, „Frits, wil jij vanavond 's in de bedstee slapen?” De toon van mijn spreken was die van een gulhartig mensch, die het er nu eens op gezet heeft een ander, zonder dat daartoe een bijzondere oorzaak of aanleiding bestond, een buitenkansje te bezorgen.

„Waarom?” was Frits' in verwondering geuite wedervraag. „Och,” zei ik, als beu van de weelde, „'t kan mij zooveel niet schelen.” Frits liep er in; haastig, als duchtend eene vermindering mijner edelmoedige gevoelens, trok hij zijn nachthemd aan, sprong in de bedstee, in 't genot van het hem op onverklaarbare wijze ten deel gevallen buitenkansje, niet merkend, dat ik, behalve het gaslicht, ook nog het nachtpitje uitdeed en met nog bijna grooter haast dan hij in het ijzeren ledikant mij onder de dekens schoof.

Volslagen duisternis in de kamer. Frits' ademhaling zuchtte door de stilte en als een visch op 't droge, lag ik, met de oogen rond-open en geheel onbeweeglijk, tegen het donker aan te staren, luisterend met ooren en met oogen.

Frits, 't onschuldig lam, sliep maar rustig door.

Daar hoorde ik het diepe stemgeluid mijns vaders tot mij opgrommen, van binnen uit de kamer beneden.

Duidelijker, nu van uit de gang, klonk mij toen dreigend toe: „Zoo'n dekselsche kwajongen”. Dan stegen voetstappen op de trap, elkaar onheilspellend snel opvolgend, naar boven, zeker twee of drie treden bij 't stijgen overslaand, en boos brommend: „Nou zal ik 't jou toch 's voorgoed afleeren”, schopte de voet mijns vaders een nuttig vaatwerk, doch dáár misplaatst, aan stukken.

Nu werkelijk woedend, reikte mijn vader in het duister met beide handen naar den rustig slapenden Frits, tilde hem, die stom verbaasd zich liet behandelen, uit de bedstee en gaf hem op het ongedekte achterdeel een reeks van slagen, die mij, op den klank afgaande en de kracht mijns vaders kennende, een rilling door de leden joegen. Er was geen beter middel om Frits klaar wakker te maken denkbaar, want in alle denkbare toonschakeeringen gaf Frits er blijk van hoe weinig het dusdanig storen zijner nachtrust, door hem op prijs werd gesteld.

Bijzonder ongunstig voor het slachtoffer was, dat mijn vader, werkelijk hevig boos om de duisternis van het vertrek en het ge-

broken vaatwerk, niet geneigd scheen met Frits van gedachten te wisselen, niettegenstaande deze, tusschen hartverscheurend „auw”-geroep, de opheldering trachtte te plaatsen: „Ik ben het niet, ik ben het niet”, wat, hoewel onjuist gezegd, toch de bedoeling had de vaderlijke aandacht van hem af te leiden en op mij over te brengen.

De met wanhopigen nadruk uitgesproken beweringen van Frits werden in den ijver der kastijding door mijn vader weggebromd. „Ja, ja, dat kenne we, en ik zal het niet meer doen, en ik beloof,, en al die ditjes en datjes....” Maar nou zal ik je toch.... straatjongen dat je bent....”

Zeër zeker, deze alleenspraak mijns vader viel op, door een totaal gemis aan logica, wat in dezen echter van belang ontbloot was, waar het gesproken woord slechts diende als een naar mijne meening overbodige begeleiding van vulgair handwerk.

De eerste woede gekoeld, scheen in de gedachte mijns vaders plotseling een vermoeden door te dringen omtrent de vergissing, die begaan was en dit vermoeden werd zekerheid, toen hij de bewering van den huilenden Frits hoorde, die zei: „Hij het me gezegd, dat ik in zijn bed mocht slapen!”

Onder de dekens kruipend en die vast over mijn hoofd trekkend, hoorde ik deze onthulling toe, met gelatenheid het komende, vreeselijke afwachting.

Hadde ik Latijn gekend, zeker zoude ik mijn vader in 't gelaat hebben gezien, zeggende: „Ave Caesar, morituri, enz”.

Maar, o wonder boven wonder, een onbedaarlijk gelach schokte door ons klein vertrekje, en met haastige, gedempte passen hoorde ik mijn vader de kamer verlaten en naar beneden gaan, van waar aanhoudend lachen tot mij opklonk.

Mijn dankbaarheid aan mijnen braven engelbewaarder was één oogenblik werkelijk groot, en zeker had ik dezen vriend in den nood nog met verdere onwaarschijnlijke beloften honing om den mond gesmeerd, als niet een nijdige klap op mijn hoofd met den hak van een pantoffel, mij door den woedenden Frits toegediend, mijne vrome gedachten plotseling had afgebroken, en mij verder uitsluitend bedacht had gemaakt op zelfbehoud.

Mijn dreigende houding hield Frits op een afstand en het genoeg mij gedurende eenige minuten uit te schelden, moest ik hem billijkerwijze gunnen.

Den martelaar is de kroon van zijn martelaarschap niet ontgaan, aan mij werd voorgoed de bedstee als slaapplaats ontzegd en deze aan Frits toegewezen.

JOS. M. VAN MENS.

WONDERE OUDHEDEN.

(Slot).

IN zijn voortreffelijk „Conquest of Mexico” beschrijft ons Prescott enkele ceremoniën zooals toen bij de Azteken op hunne „teocallis” gebruikelijk. Vele hunner religieuze plechtigheden, — zegt hij —, waren ongetwijfeld van een licht en opgewekt karakter, bestaan als ze deden meest in dansen en in zingen van vaderlandsche liederen door beide seksen. Of in optochten van vrouwen en kinderen, welke zich met bloemslingers hadden gesierd en offeranden met zich droegen, — vruchten, rijpe maïs, of zoeten wierook en andere geurende gommen.

Vreedzame feesten, waarbij slechts dierenbloed de altaren der godheid mocht bevoelen, — ceremoniën waarvan we het ontstaan

beslist aan hunne voorgangers, de Tolteken moeten toeschrijven.

Typeerend den Aztek daarentegen waren de menschenoffers, het offeren van gevangenen en slaven, iets waarmee ze in het eerst van de veertiende eeuw, 'n twee honderd jaar dus vóór de komst der „conquistadores”, een aanvang schijnen te hebben gemaakt.

En al gebeurde het niet vaak nog in 't begin, — gaandeweg met de uitbreiding van hun rijk werden de gevallen meer; totdat op 't eind geen feest haast plaats had of er stroomde menschenbloed. Zoo ook op den gewichtigen dag ter eere van hun god *Tezcatlipoca*, „de ziel der wereld”, welke verondersteld werd de aarde te hebben geschapen en dien zij zich dachten als een knappe man, begiftigd

ZAPOTECA-RELIEKEN (OAXACA).

AZTEK-RELIEKEN.

met eeuwige jeugd. Een jaar tevoren dan al was een gevangene van bijzondere lichamelijke schoonheid uitgekozen om deze mystieke godheid voor te stellen, waren er bepaalde priesters aangewezen om hem te onderwijzen hoe zich waardiglijk als *Tezcatlipoca* te bewegen en te gedragen, had men hem in de kostbaarste prachtgewaden gekleed.

Ging hij buiten, dan vergezelde hem een stoet koninklijke pages, droeg men wierook vóór hem uit, strooide men welriekende bloemen. Hield hij stil in de straten om er zijn muziekinstrument te bespelen, dan wierp de menigte zich op haar knieën voor hem, huldigde men hem als den vertegenwoordiger van de goedertierende „ziel der wereld”. Hij leidde een gemakkelijk lui-verwend leventje met de vier schoone meisjes, welke, — onder de namen der hoofd-godinnen —, als vrouwen hem waren toegevoegd, deed zich te goed aan de feestmalen der grooten, door wie hij met alle eer verschuldigd aan een god, behandeld werd.

Tot de noodlottige dag der offering aanbrak.

Uit was nu zijn glorie, weg nu zijn luxeuze gewaden. Zijn godinnen had hij vaarwel gezegd, thans bracht één der koninklijke booten hem over het meer naar een tempel, die, 'n mijl van de stad, daar aan den oever lag.

Van alle oorden stroomde het volk op die plaats af om bij het plechtige wijden aan *Tezcatlipoca* toch tegenwoordig te kunnen zijn.

Langzaam steeg de trieste processie de pyramide rond, langzaam aan hooger, al hooger, waarbij het ongelukkig slachtoffer gaandeweg alles wegwierp, z'n bloemen, waarmee hij nog was besierd, z'n muziekinstrumenten waarmee hij zich in de uren van gevangenschap getroost had.

Nu was hij op den top, — waar zes priesters in zwarte, met hieroglyphen beteekende gewaden hem ontvingen en naar den offersteen brachten, een geweldig blok jaspis, dat van boven iets of wat bol was geslepen, en waarop de gevangene werd uitgestrekt.

Vijf der langharige godsknechten hielden zijn hoofd en ledematen vast, terwijl de zesde, — in scharlaken mantel nu, als zinnebeeld van zijn bloedig werk, — vlug de borst van den rampzalige opensneed met een scherp mes, van „*itzli*”, 'n vulkanisch gesteente, zijn hand in de wond stak en het kloppend hart er uit rukte.

Na het nog eerst plechtig de zon te hebben voorgehouden, — 'n lichaam, dat door geheel Anahuac altijd mee aanbeden werd —, wierp hij het aan de voeten van *Tezcatlipoca*, onderwijl de menigte beneden zich in ootmoedige aanbidding in 't stof neerboog.

Op deze wijze werd dan door de Azteken een mensch geofferd, — niet mannen alleen maar ook vrouwen, — en in tijden van droogte waarbij voor den onverzadelijken *Tlaloc*, den „god van den regen” moest worden gefeest —, zelfs kinderen en zuigelingen.

Echter het meest afkeerwekkende was de wijze waarop verder met het lichaam van zoo'n gedooide gehandeld werd.

In den regel toch waren zulke slachtoffers in den krijg gevangen, werden zelfs bepaald oorlogen aangegaan, waarbij zoo veel mogelijk levend vleesch voor de altaren werd verzameld.

Was de plechtigheid van het hart-uitrukken naar genoegen der Azteken dus afgelopen, dan kreeg degene, die hem indertijd

buit maakte, het lichaam ten geschenke, hetwelk dan na te zijn schoongewasschen, werd opgediend in een feestmaal onder vrienden en vriendinnen.

Geen ruwe maaltijd als van verhongerde Kannibalen, — zegt Prescott, — „*banquet teeming with delicious beverages and delicate viands, prepared with art, and attended by both sexes, who conducted themselves with all the decorum of civilized life*”.

Wel heeft het offeren van slaven en gevangenen bij vele volkeren bestaan, zelfs de meest beschaafden uit de oudheid niet uitgezonderd, doch nimmer toch gebeurde het er op een schaal, welke maar te vergelijken was met die van het land Anahuac.

Hoevelen er zoo geslacht werden per jaar is zeer moeilijk te zeggen, maar geen schrijver gaat in z'n schatting voor het geheele rijk beneden de twintigduizend, sommigen spreken zelfs van vijftig duizend. En nog verschrikkelijker komt ons de geschiedvorschuer verhalen, welke het kronen van den koning of de inwijding van een grooten tempel beschrijft, waar hij spreekt van den tempel voor *Huitzilopochtli*, die in 1486 in gebruik werd genomen en waarvoor 'n paar jaar achtereen reeds gevangenen waren gereserveerd; 'n zeventig duizend ongelukkigen, waarvan het vermoorden dag aan dag met het wildste enthousiasme maar verder ging. Ofschoon, — hoe wrede ze dan ook was, — deze ceremonie nooit iets verlagends voor 't slachtoffer had, integendeel 't door sommigen zelfs nog als een eer werd beschouwd voor de goden te mogen sterven.

Inderdaad soms vrijwillig door koningen en edellieden werd gekozen als de zekerste weg naar het paradijs.

De invloed echter van al deze barbaarsche gebruiken op het karakter der Azteken verloochende zich begrijpelijk niet. Het omgaan met bloed gaf een dorst naar slachting, 'n trek naar het wrede, — analoog zou ik zeggen met dat wat in de Romeinen werd opgewekt door voorstellingen in den circus, — en daarbij maakte hen triest, melancholiek zelfs. 'n Eigenschap, — dit laatste, — die nog tot op dezen dag in hunne afstammelingen, de Mexicanen, weer te vinden is, het treurige, het zwaarmoedige.

Die zich bovendien ook wel uit in de Aztek architectuur en Aztek kunst, welke onbetwist ondergeschikt is aan die der Tolteken, een volk, dat nooit zijn altaren, — laat staan zijn feestmaaltijden, door menschenbloed besmette.

Veel, — jammerlijk veel, — werd er door den „conquistador” van die wondere oudheden in Anahuac vernield, — is er voor eeuwig door hem weggewischt.

Manuscripten, tabletten, afgodsbeelden, tempels, paleizen, monumenten...., maar manuscripten wel vooral.

Deze toch waren bij de oude Mexico-bewoners geteekend op katoenen doeken, op extra daarvoor gelooide huiden, op een stof gemaakt uit zijde en gom, of, — en dat kwam wel het allermeeest voor —, op 'n fijn weefsel van aloë-blad (*agave Americana*), van een plant, die zij „*maguey*” noemden en welke overal op de hoogvlakten daar groeit.

Een soort van papier, die laatste stof, eenigszins overeenkomend met de Egyptische „*papyrus*” en, die, wanneer goed bereid en

geglansd, veel zachter en mooier was dan perkament. Soms ook opgerold bewaard, kwamen deze manuscripten echter in den regel als boeken voor, dat wil zeggen, gevouwen als een kamerschut met aan de beide uiteinden een beschermend plankje, 'n wijze van doen die veel voor had boven de eerste, omdat men nu in afzonderlijke bladzijden ze lezen kon.

Toen dan de eerste Spanjaarden Anahuac binnentrokken, vonden ze overal die voor hen geheimzinnige boeken bewaard; — daarbij zagen zij tal van menschen steeds maar bezig met nieuwe te beteekenen en te beschilderen. Hieroglyphen, — vreemde, onbekende krabbels en krullen en stippen. . . . Dat wekte hun argwaan. Zij begonnen met de manuscripten als toovertabletten te beschouwen, ze in 't zelfde ongunstig licht te bezien als de afgodsbeelden en de tempels, — als de symbolen van een afschuwelijk bijgeloof, dat uitgeroeid moest worden.

En de aartsbisschop van Mexico, Don Juan de Zumarraga, gaf dus last deze verdachte teeken-schriften van overal te verzamelen, in het bijzonder wel die uit Tezcucó, de bewaarstad der nationale archieven, en er op de marktplaats een vuur van te stoken. Hetgeen geschiedde. 'n Daad van zulk walglijk fanatisme, als slechts geëvenaard wordt door die van Aartsbisschop Ximenes, toen deze een „auto-da-fe” hield van Arabische manuscripten in Granada, 'n twintig jaar terug.

Is het verwonderlijk dat waar de prelaten zoo'n voorbeeld gaven de ongeletterde soldaten al vlug volgden?

Dat toen geleerden later trachtten te vinden wat er was van die oude beschaving, alle manuscripten nagenoeg verbrand bleken?

Erger nog, — dat gouverneur Don Lorenzo Zavala de Aztek handschriften, die door onvermoeiden arbeid van een particulier in de archieven van Mexico waren in veiligheid gebracht, daaruit verkocht als oud pakpapier aan apothekers, winkeliers en vuurwerkmakers?

Wel brengen ons zulke daden sterk in twijfel, waar de beschaving destijds te zoeken. Bij de cleresij van Oud-Castilië?

Of bij de heidenen van het land Anahuac?

Tot eindelijk 'n Don Antonio Maria de Bucareli y Ursua, onderkoning over Mexico van 1771 tot '79, er toe overging te bevelen dat „alle documenten in verband met oud-Mexicaansche geschiedenis, die in zijn paleis zouden worden gevonden”, — iets was er hier en daar nog wel gespaard, gedeeltelijk ook over het hoofd gezien — „in handen van de Koninklijke Universiteit zouden worden gesteld”.

Waarbij later Graaf de Revilla Gígedo, die van 1789 tot 1794 als onderkoning regeerde, last gaf ook de prehistorische steenen welke toen op de groote Plaza der hoofdstad waren ontdekt, naar die Universiteit over te brengen, opdat er een speciale studie daarvan kon worden gemaakt. Het blijde begin van een Archeologisch Museum! . . .

El Museo Nacional de Mexico, dat zich al uitbreiden zou, steeds rijker worden zou aan wondere oudheden, — door aankoop, door schenkingen of door resultaten van eigen onderzoek —

totdat het nu een der schoonste en belangrijkste verzamelingen ter wereld bergt. Terwijl zich het gouvernement bezitster voortaan heeft verklaard van alle antiquiteiten die nog zullen worden gevonden binnen de grenzen der Republiek.

Niet minder dan 360 steenfiguren, — allerkunstigst gehouwen en bebeitelde monolithen uit tijden vóór en na het bestaan der Tolteken —, zeldzame specimens uit alle deelen van Anahuac, afgodsbeelden en sierstukken uit paleizen en lusthoven, waarvan sommigen pas eerst in 1906 ontdekt, stonden daar in de groote museumzaal. Ik zag er de goden van het vuur, van de aarde, van de bloemen, — de mystieke godinnen van het water, van den landbouw, van den dood. Gedrochtelijke poppen, beverde dierschenen, in porfier en lichte granieten, gekleurd soms nog of belegd met 'n teer turkooizen-mozaiek. Er waren steenen kisten en kastjes, bekorven Toltek zuilen, kwistig beteekende tabletten, obelisksen, bas-reliefs in voortreffelijk Egyptischen stijl, fragmenten van reusachtige caryatiden, urnen zooals er waarschijnlijk op tempels hadden gestaan om de eeuwige reukvuren in te branden, chronologische steenen, vazen — „Cuauhxicalli” — die, naar men veronderstelt, bestemd waren om de harten der rampzalige menschenoffers te bewaren, gigante beesten als leeuwen, tijgers, sprinkhanen, padden, ratelslangen, vooral de laatsten, — „Coatl” —, die bij de Aztek „tijd” voorstelden, zooals bijvoorbeeld bij de Egyptenaren een tor zinnebeeld van het „heelal” was.

Hoe talrijk moeten in Anahuac beeldhouwwerken geweest zijn; waarvan er in de hoofdstad nog zooveel verborgen liggen onder de Kathedraal en onder de Plaza Mayor, — het forum der Azteken.

Waarvan overal, op het land, in de bergen, te midden der tropische bosschen, nog zulke wondere fragmenten bestaan. Antieken, die nog nu de „peon” tot heiligen zijn, steenen monsters waarop alléén hij rekenen durft voor eeuwige zielerust en genade.

Maar wel het allermerkwaardigste, dat tot nog toe aan het licht is gekomen, het frappantste monument in Aztek kunst heeft het museum in zijn „Steen der Zon” of „Azteken-Kalender”.

'n Machtig reliëf van donker porfier, afkomstig zeer waarschijnlijk van de „Teocali”, den hoofdstadtempel, en in December 1790 bij het opnieuw bestraten van de Plaza daar gevonden.

Cirkelvormig uit de rots gebeiteld, heeft deze „Steen” een diameter van 11½ voet, een dikte van 3 voet en een gewicht van 60.000 ponden, — dimensies weer die te denken geven, waarbij we nietig te kijken staan, en ons verwonderen hoe de Azteken er raad mee wisten.

Al is er een overlevering, die ons zegt, dat uit oude groeven de Kalender naar stad werd gesleept op houten rollen, er op dien tocht van mijlen een brug moest worden overgestoken, welke onder dat gewicht toen doorbrak, de monolith in het Chalco-meer deed verloren gaan, om nog ten slotte met behulp van vijfduizend man, — trekdieren kende men in Anahuac niet —, hem weer uit het water te zien gehaald en zonder verder ongeval naar de „Teocali” gebracht, waar te zijner eere zevenhonderd gevangenen werden geofferd.

En al gebeurde het vaak in die tijden, dat duizenden menschen aan zoo'n reuzenarbeid werden gezet; — zooals ook wel in Azië en in Oud Egypte, waar de monarchen soms twee honderd duizend zielen, de geheele bevolking van een overwonnen stad, — vrouwen niet uitgezonderd — tot het bouwen van paleizen en tempels konden dwingen. Gedacht wordt nu dat de „Steen der Zon” bij de Azteken als kalender werd gebruikt ter bepaling hunner godsdienstige feestdata, of wel als zonnwijzer ten dienste der offerpriesters.

Iets wat zou zijn af te leiden uit de beteekening van dien geweldigen monolith; — in het midden van den steen het heilige masker van den god der zon — *Tonatiuh* —, daar omheen in de vier vierkanten de jaargetijden, daarom de twintig vakjes, ieder met een beeltenisje, voorstellende de twintig dagen der Aztek-maand, weer daar buiten veertig hokjes, elk met vijf stippen, voorstellende de vijf dagen der week, daarom acht groote speerpunten, onderling even ver van elkander verwijderd, en ten slotte, alles omsluitend, de lichamen van twee slangen, waarvan de fantastisch beplumde koppen onder aan den kalender tegenover elkan-der.

En waardoor wij dan de tijdrekening krijgen der Azteken, — het jaar verdeeld in achttien maanden van twintig dagen elk, plus nog, zooals in Egypte, vijf extra dagen om het getal van driehonderd vijf en zestig te volmaken. Een maand dan verdeeld in vier weken van vijf dagen, waarbij iedere einddag der week tot markt- en feestdag was bestemd.

Of zou het waar zijn dat, — zooals er moderne archaeologen het laten voorkomen —, deze „Azteken-kalender”, deze zeldzaam kunstrijke monolith, niet anders was dan een menschen-offersteen in die oude Aztek-dagen, toen Totoquiyauhtzin, Chimalpopoca en Tetlepanquetzaltzin er almachtige koningen waren?

THEO DE VEER.

„STEEN DER ZON” OF „AZTEKEN-KALENDER”.